

Ekumeniczne nowości wydawnicze

50 lat Dekretu o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, red. Andrzej Choro-
mański, Warszawa: Wydaw. UKSW 2014, 191 s., streszcz. ang. przy artykułach,
ISBN 978-83-64181-53-5.

CHOROMAŃSKI Andrzej, Wstęp, s. 7–9; HANC Wojciech, Główne idee
soborowego dekretu *Unitatis redintegratio*, s. 11–53; GLAESER Zygfryd, So-
borowy dekret *Unitatis redintegratio* dokumentem ekumenicznego przełomu
w Kościele katolickim, s. 55–70; CHOROMAŃSKI Andrzej, Eklezjologiczne
fundamenty soborowego Dekretu o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, s. 71–
115; KARSKI Karol, Dekret *Unitatis redintegratio* w ocenie teologa ewange-
lickiego, s. 117–126; BUDNIAK Józef, Posoborowa recepcja dekretu *Unitatis
redintegratio* wśród społeczności wielowyznaniowej Śląska Cieszyńskiego na
przestrzeni 50 lat, s. s. 127–147; PETRYNOWSKI Józef, Małżeństwa mieszane
w międzywyznaniowej opcji oraz projekcie dokumentu lokalnego dialogu mul-
tilateralnego w Polsce po Soborze Watykańskim II, s. 149–159; SKOTNICKA
Agata, KWIATKOWSKI Jan, W duchu soborowego ekumenizmu: Polsko-Nie-
miecka Pielgrzymka Ekumeniczna Szlakiem Ottona III Gniezno – Magdeburg,
s. 161–174; PERZYŃSKI Andrzej, Il rapporto tra unità e molteplicità nell’ecce-
siologia conciliare, s. 175–191.

CHARKIEWICZ Jarosław, **Kanonizacja świętych w prawosławiu**, Warsza-
wa: Warszawska Metropolia Prawosławna 2014, 159 s., il. kolor., ISBN 978-83-
60311-82-0.

Publikacja podejmuje próbę odpowiedzi na kilka zasadniczych pytań: w jaki
sposób Kościół prawosławny normuje kwestię kanonizacji świętym? Jakimi kry-
teriami kierował się w przeszłości i kieruje obecnie w doborze osób ogłaszanych
świętymi? Autor przedstawia przebieg procesu kanonizacyjnego w Kościele praw-
osławnym, czyniąc odniesienia do procedur obowiązujących w przeszłości,
jak i w teraźniejszości. Obok cennych wyjaśnień terminologicznych, publikacja
prezentuje również procesy kanonizacyjne przeprowadzone w Kościołach lokal-

nych, m.in. gruzińskim, serbskim, rumuńskim, bułgarskim, polskim, czeskim i słowackim, a także w Ameryce. Całość wieńczy ważny przyczynek na temat kanonizacji w relacjach międzykościelnych.

FEDIUKINA Helena, **Leksykon terminologii prawosławnej rosyjsko-polski z cytatami z tekstów biblijnych (ponad 2 tys. haseł)**, Warszawa: Warszawska Metropolia Prawosławna 2014, 270 [1] s., bibliogr., ISBN 978-83-60311-77-6.

Leksykon jest dwujęzycznym słownikiem zawierającym definicje podstawowych dla prawosławia terminów i pojęć. Obejmuje słownictwo wyznaniowe, w tym biblijne słowa-symbole, leksykę teologiczną oraz częściowo onomastyczną. Leksykon ma na celu ukazanie łączliwości frazeologicznej w ramach idiomów i frazeologizmów występujących w Piśmie Świętym. Większość haseł zawiera cytaty biblijne i liturgiczne, opatrzone odpowiednimi odsyłaczami. Na końcu leksykonu zamieszczono dwujęzyczny spis imion biblijnych i świętych Kościoła prawosławnego. Specyfiką leksykonu jest wprowadzenie do jego polskiej części, obok równoważników ogólnopolskich, również odpowiedników funkcjonujących w środowisku prawosławnym w Polsce. Publikacja adresowana jest zarówno do tłumaczy tekstów literackich oraz teologicznych, jak i odbiorcy zainteresowanego polską terminologią konfesyjną stosowaną w obszarze prawosławia w Polsce.

KOSTIUCZUK Jakub abp, **Bogoczołwieczeństwo Chrystusa w tekstach liturgicznych świętego Jana Damasceńskiego**, Białystok: Wydaw. Uniwersytetu w Białymstoku 2014, 242 s., bibliogr., indeks, streszcz., ISBN 978-83-7431-434-3.

Publikacja stanowi próbę systematyzacji chrystologii zawartej w tekstach liturgicznych św. Jana Damasceńskiego, który jest jednym z głównych autorów tego typu tekstów używanych w Kościele prawosławnym. Właściwa problematyka implikowana w tytule monografii poruszana jest w trzecim rozdziale. Pierwszy stanowi prezentację dogmatu chrystologicznego jako takiego, wyjaśniając jego istotę, treść, uwarunkowania i apofatyczny charakter. Drugi rozdział przedstawia z kolei sylwetkę oraz twórczość teologiczną i liturgiczną Świętego. Wśród chrystologicznych aspektów omawianych w trzecim rozdziale można wymienić: wcielenie, ofiara, kenoza, dwie natury i ich zjednoczenie, dwie wole i Chrystus

w czasach ostatecznych. Jak wyjaśnia autor, głównym założeniem książki nie była prezentacja całościowej, systematycznej chrystologii, lecz pokazanie, że naukę tę można zaczerpnąć z twórczości liturgicznej, która stanowi ważną część dziedzictwa teologicznego Ojców Kościoła.

Kościół i urząd kościelny w dokumentach i opracowaniach Światowej Federacji Luteranckiej, red. Marcin Hintz, Jerzy Sojka, tł. Ewa Sojka, Karol Karski, Bielsko-Biała: „Augustana”, Komitet Krajowy Światowej Federacji Luteranckiej 2014, 272 s., bibliogr. przy niektórych artykułach, seria: Teksty Światowej Federacji Luteranckiej, ISBN 978-83-62109-70-8.

JUNGE Martin, Słowo wstępne, s. 6; MALINA Adam, Przedmowa, s. 7–8; Uwagi redakcyjne, s. 9–10; Wykaz skrótów, s. 11; Wykaz skrótów biblijnych, s. 12; **Część I – Kościół**: SOJKA Jerzy, Kościół w refleksji Światowej Federacji Luteranckiej – wprowadzenie do wyboru dokumentów i opracowań, s. 15–27; Studium eklezjologiczne – oświadczenie końcowe i zalecenia Komisji Studiów ŚFL, s. 28–43; W drodze do luteranckiego rozumienia *communio* – przyczynek grupy roboczej do tematu eklezjologii, s. 44–55; ROSSING Barbara, Model *koinonii* w Nowym Testamencie i w Kościele starożytnym, s. 56–66; PEURA Simo, Kościół jako duchowa *communio* u Lutera, s. 67–90; SCHÄFER Rolf, *Communio* w eklezjologii luteranckiej, s. 91–109; Kościoły luteranckie w okresie przejściowym – podsumowanie wyzwań i propozycji, s. 110–116; BECKER Eve-Marie, Korelacja pomiędzy eklezjologią a soteriologią w Nowym Testamencie, s. 117–127; JÜNGEL Eberhard, Wiara w jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół, s. 128–139; STOELLGER Philipp, Partykularny, uniwersalny, duchowy – rozumienie Kościoła sięgając do Marcina Lutera, s. 140–154; **Część II – Urząd kościelny**: SOJKA Jerzy, Urząd kościelny w refleksji Światowej Federacji Luteranckiej – wprowadzenie do wyboru dokumentów, s. 157–169; Luteranckie rozumienie urzędu biskupiego, s. 170–176; Kobiety w posługach Kościoła, s. 177–203; Luteranckie rozumienie urzędu – oświadczenie na temat służby i urzędu duchownego na podstawie projektu studyjnego ŚFL, s. 204–217; Konsultacja w sprawie ordynowanego urzędu kobiet i urzędu biskupiego – raport, s. 218–239; Urząd diakonacki w Kościołach luteranckich – oświadczenie końcowe światowej konsultacji ŚFL na temat „Urząd diakonacki w Kościołach luteranckich”, São Leopoldo, Brazylia, 2–7.11.2005, s. 240–248; Urząd biskupi w ramach apostołskości Kościoła – Deklaracja z Lund. ŚFL – Wspólnota Kościelna, s. 249–271; Wykaz źródeł, s. 272.

LITAK Eliza, **Rzymskokatolickie, greckokatolickie i prawosławne wspólnoty w południowo-wschodniej Polsce**, Kraków: „Nomos” 2014, 280 s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., ISBN 978-83-7688-180-5.

Publikacja zalicza się do studiów z zakresu socjologii grup etnicznych, antropologii kultury i socjologii religii. Jej celem – zgodnie z założeniami autorki – była rekonstrukcja zbiorowych tożsamości wybranych grup religijnych w oparciu o analizę ich zbiorowych pamięci. Empiryczna część książki bazuje na badaniach przeprowadzonych wśród rzymskokatolickich, greckokatolickich i prawosławnych wspólnot żyjących w południowo-wschodniej Polsce. Wybór padła na ten region „ze względu na fakt, że wszystkie wymienione wspólnoty są od wielu wieków związane z tym terenem i posiadają tu dość rozwinięte struktury” (s. 18). Obrona metoda badawcza polegała przede wszystkim na analizie treści publikacji wydawanych przez wspomniane wspólnoty w latach 2004–2008. Szczególny nacisk położono jednak na te fragmenty, które odnosiły się do przeszłości (do 1989 r.) i jej upamiętnienia. Monografia zawiera sześć rozdziałów. Obok rozdziałów teoretycznych, podejmujących kwestie związane z rozumieniem pojęć tożsamości zbiorowej i zbiorowej pamięci oraz charakterystykę regionu poddanego badaniom, znajdują się rozdziały poświęcone wprost omówieniu wyników analizy materiału badawczego i dokonujące rekonstrukcji narracji dotyczącej kluczowych wydarzeń w pamięci badanych wspólnot, wyodrębnienia głównych zasad organizujących pamięć zbiorową badanych wspólnot i rekonstrukcji kluczowych elementów ich tożsamości zbiorowej. Niech wystarczającą rekomendacją niniejszej publikacji będą słowa recenzenta, prof. Z. Boksańskiego, który stwierdził, że „zawarte w tekście generalizacje bez wątpienia poszerzają naszą wiedzę nie tylko o formalnych strukturach pamięci zbiorowej grup religijnych, ale pozwalają także głębiej zrozumieć ‘motywacje’ resentymentów religijnych i etnicznych”. Choć monografia została napisana z perspektywy socjologicznej, dla teologa jej lektura okaże się z pewnością niezwykle cenna i pożyteczna.

NITKIEWICZ Krzysztof bp, **Katolickie Kościoły Wschodnie. Kompendium prawa**, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2014, 132 s., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-257-0793-4.

Jak wskazuje podtytuł, publikacja ta stanowi kompendium prawa regulującego życie katolickich Kościołów Wschodnich. Nie jest to zatem całościowe i wyczerpujące opracowanie prawa wschodniego, lecz – zgodnie z wyjaśnieniem samego autora – rodzaj poradnika duszpasterskiego dla duchownych Kościoła łacińskiego, którzy w obszarze działań duszpasterskich spotykają się z członkami Kościo-

łów wschodnich. Poradnik ten wyrasta z wcześniejszego doświadczenia i pracy dzisiejszego Biskupa sandomierskiego w Kongregacji Kościołów Wschodnich, gdzie pozostawał w kontakcie ze środowiskiem, odpowiedzialnym w dużej mierze za kodyfikację, a także interpretację Kodeksu Kanonów Wschodnich. Po zarysowym wprowadzeniu w historię Kościołów wschodnich, w kolejnych rozdziałach autor skoncentrował się na istotnych kwestiach prawnych, takich jak: status eklezjalno-prawny katolickich Kościołów Wschodnich, kwestia przynależności do Kościoła „sui iuris”, struktura organizacyjna i osobowa Kościołów tego typu, regulacje dotyczące kultu Bożego, prawo karne oraz formy współdziałania różnych Kościołów. Ostatni – dziewiąty rozdział – obejmuje syntetyczną prezentację – zarówno historii, jak i sytuacji obecnej – poszczególnych Kościołów „sui iuris” w kluczu pięciu wschodnich tradycji, wraz z osobnym punktem poświęconym katolickim Kościołom Wschodnim w Polsce. Całość wieńczy bibliografia i indeks rzeczowy.

O co chodzi w ekumenizmie? Czym jest dialog? Podstawowe idee *Vaticanium II pół wieku później*, red. Marek Kita, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2015, 185 [3] s., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, seria: Biblioteka Ekumenii i Dialogu 37, ISBN 978-83-7438-454-4. (UP)

KITA Marek, Wprowadzenie, s. 5–9; PUŚLECKI Edward bp, Ekumenizm „na luzie”, s. 11–25; PAPROCKI Henryk, Przyjazna współpraca i co dalej?, s. 27–32; KANTYKA Przemysław, Jedność Kościoła a jedność w wierze. Od ekumenizmu idealistycznego do ekumenizmu realistycznego?, s. 33–43; WICHARY Mateusz, Ekumeniczny potencjał doświadczenia nawrócenia, s. 45–58; MAMES Tomasz Dariusz, Blaski i cienie wychowania do ekumenizmu – refleksje z perspektywy mariawity, s. 59–85; PROCHÁZKA Pavel, Possibilities and limits of ecumenical dialogues in the Slovak Republic, s. 87–113; VESTEL Yuri, Owoce dialogu między chrześcijanami w tradycji kijowskiej: inicjatywy Wydawnictwa „Duch i Litera” oraz Centrum św. Klemensa, s. 115–129; GROSFELD Jan, Stosunek do Żydów i judaizmu jako warunek drogi jedności chrześcijan, s. 131–155; NAPIÓRKOWSKI Stanisław Celestyn OFMConv, Z ponadpółwiecznych doświadczeń ekumenisty, s. 157–166; WĄS Adam SVD, Papież Franciszek wobec islamu. Nowe akcenty w dialogu z muzułmanami, s. 167–185.

PASEK Zbigniew, **Kultura religijna protestantyzmu**, Kraków: „Libron” 2014, 268 s., bibliogr., ISBN 978-83-64275-90-6.

Publikacja stanowi zbiór szkiców – publikowanych wcześniej w niskonakładowych i trudno dostępnych czasopismach lub innych opracowaniach – poświęconych różnym aspektom kultury religijnej protestantyzmu. Sam autor wyjaśnia, że niniejszy tom obejmuje „studia poświęcone różnym interpretacjom życiowych nieszczęść i katastrof czy koncepcjom czasu, jakie pojawiają się w świecie protestanckim, a także teksty porównujące wybrane elementy protestanckiego kultu (...) z katolicyzmem” (s. 16). Obok tego znalazły się także studia poświęcone polskiemu protestantyzmowi i jego specyficznym właściwościom. Zebranie wcześniej rozproszonych tekstów, które – co istotne powstały już w XXI w. – nie oznaczają, że dokonano jedynie ich zwykłego przedruku. Niektóre z nich uzupełniono, tak by lepiej ujmowały podejmowany problem lub wyraźniej odpowiadały na stawiane pytania.

SEWERYNIAK Henryk, **Święte Oficjum a mariawici**, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2014, 437 [3] s., [24] s. tabl., il., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-63012-46-5.

Ks. Seweryniak – profesor teologii fundamentalnej – podejmuje w książce zagadnienia dotyczące rozwiązania tzw. „kwestii mariawickiej” przez Święte Oficjum w latach 1903–1908. Chociaż sprawa ta była przedmiotem licznych opracowań podejmowanych z różnych naukowych perspektyw, uzasadnieniem niniejszej publikacji jest oparcie jej na badaniu wszystkich archiwaliów „mariawickich” zgromadzonych w Archiwum Kongregacji Nauki Wiary w Rzymie. Monografia dzieli się na dwie części. W pierwszej przedstawiono kilka monograficznych opracowań dotyczących początków mariawityzmu i sposobów rozwiązania kwestii mariawickiej zarówno w Rzymie, jak i na ziemiach polskich tamtego okresu. Wśród nich znajdują się m.in: prezentacja funkcji, urzędników i petentów Świętego Oficjum na początku XX w., kalendarium mariawickie, obrazujące szczegółowo etapy rozwoju sprawy mariawickiej do 1908 r., charakterystyka działań Stolicy Apostolskiej w „kwestii mariawickiej” w latach 1903–1907, prezentacja błędów natury dogmatycznej, prawnej i ascetycznej w tekstach i działaniach Marii Franciszki Kozłowskiej w świetle badanych archiwaliów, prezentacja encykliki *Tribus circiter*. Druga część publikacji obejmuje spis archiwaliów zgromadzonych w *Tabularium* Kongregacji Nauki Wiary w porządku odpowiadającym kolejności trzech zbiorów, a także inne ważne dokumenty zaczerpnięte z innych archiwów. W *Aneksie* zamieszczono fotokopie wybranych

dokumentów. Prezentowana monografia stanowi niezwykle cenne i kompleksowe opracowanie kwestii mariawickiej, a także znaczący przyczynek dla badań nad genezą mariawityzmu.

UGLORZ Manfred, **Bóg i człowiek. Powołanie i przeznaczenie człowieka w refleksji teologicznej apostoła Pawła**, Dziegielów: „Warto” 2014, 342 s., bibliogr., ISBN 978-83-63562-60-1.

Autor niniejszej książki, uznany luterński biblista, pisze, że jest ona owocem jego badań nad teologiczną spuścizną apostoła Pawła. Monografia obejmuje sześć rozdziałów. Pierwszy koncentruje się na przedstawieniu osoby i życia apostoła Pawła, drugi poświęcony jest Pawłowemu myśleniu o Bogu jako Ojcu Jezusa Chrystusa, trzeci związany jest z wyjaśnieniem znaczenia stosowanych przez Pawła terminów „ewangelia” i „prawo”, czwarty podejmuje się prezentacji antropologii teologicznej w myśli apostoła Pawła, piąty skupia się na opisie fundamentów i źródeł chrześcijańskiego życia w ujęciu Pawłowym, w szóstym zaś zaprezentowano myśl eschatologiczną Apostoła. Niewątpliwą zaletą książki, ułatwiającą jej lekturę, jest zamieszczenie dużej ilości cytatów biblijnych, co sprawia, że czytelnik nie musi nieustannie sięgać do Nowego Testamentu. Ponadto autor unikał zbyt długich analiz poszczególnych perykop, koncentrując się na czytelnym ukazaniu teologicznej myśli apostoła Pawła. Dlatego książka ta może stanowić wprowadzenie do bardziej szczegółowych i specjalistycznych studiów nad teologią Apostoła Narodów.

UGLORZ Manfred, **JAHWE Bogiem Izraela. Zarys starotestamentowej teologii Boga**, wyd. 2 popr., Dziegielów: „Warto” 2014, 274 s., bibliogr., streszcz. ang., ISBN 978-83-63562-52-6.

Autor jest uznanym teologiem i biblistą luteranckim o pokaźnym dorobku naukowym. Niniejsza publikacja jest drugim, nieco poszerzonym wydaniem książki, która ukazała się w 2002 r. pt.: *Jahwe – Bóg Izraela*. Omawiana monografia stanowi prezentację wiary starożytnego Izraela w Boga, który objawił się zbawczo ludowi wybranemu w historii. Sam autor opisuje swoją próbę jako szkic teologii (w sensie ścisłym) Starego Testamentu. Książka składa się z ośmiu rozdziałów. Pierwszy rozdział prezentuje najnowszą historię badań nad teologią Starego Testamentu oraz dostarcza podstawowych informacji dotyczących ksiąg Pierwszego Przymierza. Drugi rozdział podejmuje rozważania nad istotą wia-

ry ludu izraelskiego. W pozostałych rozdziałach omówiono podstawową treść wiary Izraela w Boga: „imiona” Boże, tytuły i atrybuty JAHWE, transcendencja Boga, JAHWE jako Bóg zbawienia, jako Bóg przymierza i jako Bóg stworzenia. Książka nie jest klasycznym podręcznikiem akademickim, gdyż nie obejmuje całościowej myśli autorów ksiąg Starego Testamentu. Może jednak posłużyć zarówno studentom do pogłębienia znajomości myśli teologicznej Starego Przymierza, jak i wszystkim zainteresowanym poszerzeniem swej teologicznej wiedzy. Sam autor wyjaśnia, że „książka ma służyć między innymi odnalezieniu korzeni chrześcijaństwa i europejskiej kultury, stać się źródłem własnych przemyśleń i być pomocną w skonfrontowaniu ich z początkami naszej wiary w Boga, która w świecie religijnych doznań i przeżyć była niewątpliwie czymś rewolucyjnym, przekształcającym zupełnie sposób myślenia i patrzenia na otaczającą rzeczywistość” (s. 15).

Rajmund Porada (UO, Opole)